

Odottavan aika pitkä, tekevän lyhyt

Susanna Nykyri

Tampereen teknillisen yliopiston kirjasto

susanna.nykyri@tut.fi

<https://orcid.org/0000-0002-5018-5176>

Asiasanat: tieteellinen julkaisutoiminta; open access; tiedepolitiikka; tieteelliset seurat

On jälleen ilo toivottaa tervetulleeksi paitsi kevät, niin lukijamme tuoreimman Informaatiotutkimus-lehden äärelle! Sen toteutumisesta on kiittäminen lehden toimitussihteeri Matti Lassilaa, käsikirjoituksia tarjonneita ja niitä arvioineita sekä koko toimituskuntaa ja Informaatiotutkimuksen yhdistyksen (ITY ry) puheenjohtaja Noora Hirvosta!

Toimituskunnan pitkäaikainen jäsen Turid Hedlund jää hyvin ansaitulle va-paalle ja poistuu toimituskuntamme vahvuudesta. Hän on tarttunut ripeästi, paneutuen ja rakentavasti pöydälleen tullessiin kommentoitaviin käsikirjoituksiin, ja osallistunut kehitysideoiden pohdintaan. Viimeisimpänä merkittävänä panostuksenaan hän auttoi Kristina Eriksson-Backaa lehden ruotsinkielisen kuvauksen ja kirjoittajaohjeiden laadinnassa. Samassa yhteydessä toivotan lämpimästi tervetulleeksi toimituskuntaan uutena jäsenenä professori Isto Huvilan (Uppsala universitet)!

Lehdellä on siis nykyään myös ruotsinkieliset sivut – kiitos Kristina! Toivomme tämän rikastuksen osaltaan mahdollistavan lehdellemme myös Suomea laajempaa pohjoismaista vaikuttavuutta. Arvioinnissa meillä ovat samanarvoisessa asemassa niin suomen-, ruotsin- kuin englanninkieliset käsikirjoitukset, ja niiden tarjonta määrittää julkaisukieltemme keskinäisen jakautumisen.

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.70177>

Toimituskuntatyö tapahtuu lehden toimihenkilöillä ja koko toimituskunnalla lähinnä ns. talkootyönä. Yksinomaan lehden vaatima toimitustyö vie runsaasti aikaa, ja siksi kaikkien suunnitteilla olevien kehittämiskohteiden toteutuminen kestää yleensä kauemmin, kuin mitä alun perin on ajateltu. Luvassa on kuitenkin myös sivuston englanninkielinen käännös, mutta sen toteutumiselle en rohkene nyt luvata tarkkaa määräaika.

Aktiivinen kehittäminen kuitenkin kannattaa – lehtemme lukijakunta ja aineistotarjonta ovat kasvaneet ja monipuolistuneet. Viime vuoden aineistot kattava vuosikirja onkin taas ennätyslaaja, peräti 367-sivuinen. Haluamme lehden olevan vartenotettava julkaisukanava myös poikkitieteellisemmille aineistoille.

Osa kehitystyöstä vaatii perusteellisempaa harkintaa ja on syytä tehdä laajemmassa yhteistyössä ja -ymmärryksessä koko tiedejulkaisemisen kentän kanssa. Yksi sellaisista on avoimen vertaisarvioinnin selvitystyö ja sen tuloksista tehtävät johtopäätökset. Tämän selvitystyön rahoittamisesta kaunis kiitos Suomen tiedekustantajien liitolle! Rahoituksen taustalla ovat Kopioston jakamat kopiointikorvaukset, joita näin ohjataan koko kotimaisen tiedejulkaisijakentän kehittämistyölle. Tehtävästä selvityksestä on hankekuvaus tässä nimenomaisessa numerossa ja siitä on tiedotettu aiemmin jo mm. ITY:n sivuilla ja sekä yhteistyötahomme Kulttuuritutkimuksen seuran että ITY:n Facebook-sivuilla.¹

Suomen tiedekustantajien liitto ja nykyisen työnantajani, Tampereen teknillisen yliopiston kirjasto, mahdollistivat maaliskuussa osallistumiseni kansainväliseen vertaisarviointia käsittelevään Peere-konferenssiin². Siellä keskusteltiin avoimen vertaisarvioinnin hyödyistä ja haitoista. Osa esitellyistä (karkeistetuisista ja anonymisoiduista) arviointiesimerkeistä sai minut miettimään päätoimittajien vastuuta. – Jos avoimuuden puute johtuu siitä, että vertaisarviointilausunnot eivät asiattomina, asiantuntemattina tai heppoisina kestä päivänvaloa, on vähintäänkin päätoimittaja epäonnistunut tehtävässään. Avoimuuden rajoittamiselle on lukuisia muita hyviä syitä, mutta em. ei voi olla sellainen.

Julkaisumaailmaan ja avoimuuteen sisältyy myös tieteellisiin julkaisuihin liittyvä tutkimusaineisto. Toisin kuin tieteellisten artikkeleiden ja muiden perinteisten julkaisutyyppeiden kohdalla, tässä ei voida useinkaan tavoitella täyttä avoimuutta. Avoimuuden asteen pitääkin vaihdella keskeisten metatietojen avoimuudesta koko datan avoimuuteen. Tässäkin yhteydessä hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu asianmukainen viittaamiskäytäntö. Asia vaatii vielä paljon

1 ITY ry:n keväteseminaarin teemana on avoin julkaiseminen osana avointa tiedettä. Kaikille avoin seminaari järjestetään tiistaina 22.5.2018 klo 10-16, paikkana Hanken, Helsinki. – Lisää tietoa mm. ITY:n Facebook-sivuilla: <https://www.facebook.com/informaatiotutkimus/>

2 Konferenssin esitelmät, <http://www.peere.org/dissemination/presentations/>

kehittämistä, ja yksi konkreettinen askel sillä on juuri ilmestynyt Dataviittaamisen tiekartta (FinCRD, 2018). Toivonkin, että tiekartta tavoittaa dataviittaamisen mahdollistamisen ja toteuttajien laajan kentän³.

Kotimaisten tiedelehtien avoin saatavuus on puhuttanut paljon ja pitkään. Vaikka lehtemme on jo siirtynyt avoimeen julkaisemiseen (v. 2008), on aihe meidänkin käytäntöjen ja myös rahoituksen suhteen akuutti. – Jotenkin pitäisi saada se toimintamme mahdollistava rahoituspohja ratkaistuksi. Asia on edennyt peräti tuskastuttavan hitaasti. Jo vuonna 2005 Ilkka Niiniluoto yhä ajankohtaisesti totesi:

“Opetusministeriön asettama Avoimen tieteellisen julkaisemisen työryhmä on maaliskuussa julkistetussa muistiossaan voimakkaasti korostanut, että avoin saatavuus parantaa tutkimusten levikkiä, näkyvyyttä, vaikuttavuutta, käytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. Siten se palvelee tiedeyhteisön omien intressien rinnalla myös tieteen julkistamista ja soveltamista. Työryhmä suosittelee, että tutkimuksen rahoittajat, yliopistot, tieteelliset seurat ja kirjastot yhdessä edistävät avointa saatavuutta. *Open access* -lehtien perustamisen ohella tieteellisten seurojen suositellaan tarjoavan lehtiensä artikkelit mahdollisimman tuoreeltaan avoimeen verkkojakeluun ja sallivan lehtiinsä kirjoittavien tutkijoiden tallantavan artikkeliansa rinnakkaiskopiot avoimiin elektronisiin julkaisuarkistoihin.

— TSV:n tulisi kehittää julkaisupalvelujaan niin, että seurat voivat tehdä realistisia suunnitelmia verkkojulkaisemisen edistämisestä. Suomessa jaettava valtionapu tieteellisille seuroille on periaatteiltaan uusittava niin, että se tukee myös OA-lehtiä.” (Emt.)

Tätä kirjoittaessa Kansalliskirjaston ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) Kotilava-hankkeen⁴ työ on edelleen kesken, ja joudumme yhä hakemaan ja odottamaan eri osapuolten tahtotilan näkymistä ratkaisuna. Jos tahtotila on vahva, luulisi ratkaisujenkin löytyvän. Haluammeko mahdollistaa kotimaisten ei-kaupallisin lähtökohdin toimivien tiedelehtien jatkamisen edellytykset ja siirtymisen laajemmin avoimeen julkaisemiseen? Annammeko lehtiemme kuihtua pois alati kestävien neuvotteluiden vain jatkuessa? Mitä avoin tiede meille on, jos

3 Huomaa myös: Finnish Committee for Research Data (FCRD) & Tampereen teknillinen yliopisto (TTY) järjestävät 18.5.2018 TTY:n tiloissa (Tampere) seminaarin ja työpajan ”Tutkimusdataan viittaminen: tiekartasta käytäntöön”. Ks. tapahtumasivu, <https://www.fcrd.fi/events/tutkimusdataan-viittaminen-tieka/>

4 Kotilava-hanke, <http://www.kotilava.fi/>

siihen ei lukeudu kotimaisen tieteellisen julkaisemisen avoimuuden mahdollistaminen? Eihän “yhä” vain tarkoita “alati”?

Suomen tiedekustantajien liittoa on kiittäminen myös myöntämästään apurahasta tohtorifoorumin kehittämiseen ja järjestämiseen European Conference on Information Literacy (ECIL) -konferenssin yhteydessä. Tähän liittyen lehtemme on vuodelle 2019 suunnitteilla informaatiolukutaitoon keskittyvä teemanumero. – Tiedotamme tästäkin lähemmin paitsi lehdessä, niin yhdistyksen Facebook-sivulla.

Seuraavakin numero 2/2018 on jo ahkerasti työn alla. Jos haluat tarjota siihen aineistoa, otathan mahdollisimman pikaisesti yhteyttä päätoimittaja Susanna Nykyriin (snykyri [at] gmail.com).

Numeron 3/2018 pääasiallinen sisältö on Turussa 2.–3.11.2018 järjestettävien I-päivien esityksiin perustuvat lyhyet katsaukset, mutta siihen vastaanotetaan myös niiden pidempiä versioita ja muuta aineistoa.

Avoin julkaiseminen on ollut lehdessämme kasvava teema-alue jo useamman vuoden ajan. Haluankin lopuksi vielä muistuttaa lukijoitamme tulevasta avoimen tieteen ja avoimen tiedon teemanumerosta (Laakso, 2017)⁵, jonka päätoimittaa toimituskunnassammekin toimiva, paitsi aiheen syväasiantuntija myös avointa tiedettä moniaalla edistävä Mikael Laakso.

Tampereella 14.4.2018

Susanna Nykyri

Viitteet

- FinCRD. (2018). *Tracing data : data citation roadmap for Finland*. (H. Laine, toim.). Helsinki: Finnish Committee for Research Data. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201804106446> (luettu 16.4.2018)
- Laakso, M. (2017). Teemanumero 4/2018: avoin tiede ja avoin tieto. *Informaatiotutkimus*, 36(3–4). <https://doi.org/10.23978/inf.68911>
- Niiniluoto, I. (2005). Tieteellinen julkaisutoiminta murroksessa. *Tieteessä tapahtuu*, 23(4). <https://journal.fi/tt/article/view/56680> (luettu 16.4.2018)

5 Kirjoittajakutsun ruotsin- ja englanninkieliset versiot tarjolla lehden sivuilla: Teemanumero – Teemanummer – Special Issue 4/2018, <https://journal.fi/inf/announcement/view/170>.